

Op papier geschreven en toch niet waar

1. *Op papier geschreven...*

Een zachte, maar dringende klop op de deur doet notaris Johannes de Greeff verstijven van schrik. Bezoek in het duister kan alleen maar onheil betekenen. Hij is de laatste tijd steeds dieper in de schulden geraakt met dobbelen in de kroeg. Sindsdien leeft hij tussen angst en vrees. Hoe lang kan hij deze schande nog geheim houden? Staat nu de eerste schuldeiser met een stel messentrekkers op zijn stoep?

‘Wie is daar?’ vraagt hij met bevende stem.

‘Doe open, voordat iemand me ziet.’

Johannes herkent de stem van Govaert, de burggraaf van Ravenburg. Zijn grootste schuldeiser...

Zenuwachtig schuift hij het slot van de deur en laat Govaert binnen.

‘Wat brengt u hier, zo laat op de avond?’

‘Zaken die voor u en voor mij voordeel kunnen opleveren.’

Johannes biedt Govaert een stoel en een beker schraal bier aan. ‘Ik ben één en al oor,’ zegt hij.

‘Je weet dat Rindert van Heidonk vorige week overleden is,’ zegt Govaert. ‘Zijn erfgenaam Walther is amper elf jaar. Een makkelijk slachtoffer, nietwaar?’

Johannes schudt zijn hoofd. De grijns van de burggraaf in het flakkerende licht van de vetkaars belooft niet veel goeds.

‘Op het Moleneind staat de enige molen in de wijde omgeving,’ vervolgt Govaert. ‘Dat levert elk jaar heel wat penningen op. Die wil ik voortaan ontvangen.’

‘En wat heb ik daar mee te maken?’ vraagt Johannes.

‘De molen valt sinds mensenheugenis onder de hoede van de heren van Heidonk. Maar er is geen oorkonde die dat gebruiksrecht bevestigt. Jij gaat voor mij het bewijs schrijven dat het Moleneind aan de heren van Ravenburg toekomt.’

Johannes de Greeff trekt wit weg. ‘Maar... dat mag ik niet doen. Ik heb een eed afgelegd dat ik mijn positie als notaris niet mag misbruiken.’

‘Stond in diezelfde eed niet ook dat je niet zult dobbelen en zuipen?’

Johannes buigt beschaamd zijn hoofd. ‘Ik weet het. Ik ben een schande voor het notarisambt. Maar...’

‘Hou op met zeuren,’ onderbreekt Govaert hem. ‘Ik zei toch al dat ik een mooi aanbod voor je heb. Jij vervalst voor mij een oorkonde en ik scheld je niet alleen je schulden kwijt, maar geef je ook nog een beloning.’ Om zijn woorden kracht bij te zetten, strooit hij een handvol guldens op de tafel. ‘Zodra ik een geschreven bewijs kan laten zien, heeft de jonge heer Walther van Heidonk het nakijken.’

Zijn hand grijpt nog een keer diep onder zijn mantel en legt een oude, opgevouwen oorkonde naast het geld. ‘Het enige wat je hoeft te doen, is dit kopiëren. Op de plekken waar sprake is van Ravenburg, vul je Moleneind in. Zo moeilijk kan dat toch niet zijn?’

Johannes pakt de oorkonde op. Ze is gedateerd op 1288, meer dan honderd jaar geleden. Het is de bevestiging dat hertog Jan I van Brabant het land van Ravenburg aan Govaerts overgrootvader en diens nakomelingen in leen gaf. Na een lange aarzeling zegt hij: ‘Die tekst zal wel gaan. Ik kan een kopie maken die als twee druppels water lijkt. Het lukt me zelfs de vouwen en vlekken van het perkament een oud aanzicht te geven. Maar het hertogszegel kan ik onmogelijk namaken.’

‘Dan hang je toch dit zegel aan die nieuwe oorkonde!’ zegt Govaert.

‘Dat zal niet meevallen,’ zucht Johannes. Hij bestudeert het zegel van alle kanten. ‘Nou... ik denk dat dat ook lukt. Ik ga er morgen meteen mee aan de slag.’

Govaert slaat met zijn vuist op tafel. ‘Niks morgen! Ik moet het nú hebben. We kunnen niet het risico lopen dat we elkaar nóg een keer ontmoeten.’

‘Vandaag? Dat is onmogelijk. Ik heb geen goed licht en geen perkament.’
‘Daar ligt toch een hele stapel papier en je hebt vast nog wel ergens een paar kaarsen.’
‘Maar edele heer,’ zegt Johannes, ‘Papier... daar kan ik toch geen oorkonde op schrijven!’
Woedend grist Govaert van Ravenburg de oorkonde uit Johannes’ handen. ‘Laat maar,’
snauwt hij, ‘ik ga morgen wel met de schout praten.’
Johannes de Greeff valt op zijn knieën. ‘Nee heer,’ smeekt hij, ‘in Gods naam, ruïneer me
niet. Geef me een paar uur en ik heb uw vervalsing klaar.’

2... en toch niet waar

Mathijs, de jongste zoon van het geslacht Heidonk, stormt de zaal van de kleine
ridderhofstede binnen. ‘Moeder, Govaert van Ravenburg rijdt het erf op!’
Maria van Heidonk krijgt een naar voor gevoel. De Ravenburgs zijn nooit de beste burens van
de Heidonks geweest. Govaert vond het drie weken geleden niet de moeite waard naar de
begrafenis van haar man Rindert te komen. Waarom komt die misselijke vent nu wel? Maria
legt haar spintol weg om de gast te ontvangen. ‘Waarschuw Walther,’ zegt ze tegen Mathijs.
‘Ik wil dat hij bij het bezoek aanwezig is.’
Mathijs haast zich naar buiten.
Vlak daarna komen Govaert en de kapelaan van Ravenburg binnen. De mannen buigen
minzaam.
‘Welkom, heer Govaert,’ zegt Maria, wat brengt u naar de Heidonk, terwijl het zo’n
hondenweer is?’
‘Een gewichtige zaak, die ons beiden aangaat,’ antwoordt Govaert. ‘Enkele dagen geleden gaf
ik mijn kapelaan opdracht een inventaris te maken van alle bezittingen en documenten van
onze familie. Daarbij ontdekte hij een onbekende oorkonde die onomstotelijk bewijst dat uw
familie ten onrechte het beheer over het Moleneind opeist. Zie hier de oorkonde, bezegeld
door zijn doorluchtige hertog Jan I, God hebbe zijn ziel.’
‘Dat kan niet!’ roept de jonge heer Walther uit. Stampvoetend staat hij in de deuropening. ‘De
molen is van ons!’
Govaert draait zich langzaam om. ‘Wel wel, daar hebben we de nieuwe heer van Heidonk.
Een nog groter heethoofd dan zijn vader, zie ik. Pas maar op met die grote mond van je,
anders loopt het net zo slecht af als met hem.’
‘Laat mijn vader erbuiten!’
‘Niet zo brutaal, heer Walther,’ zegt Govaert hooghartig. ‘Je bent me heel wat schuldig. Ik eis
de opbrengsten van het Moleneind van de afgelopen tien jaar op!’
Walther graait naar de oorkonde. ‘Laat zien.’
‘Voorzichtig, jonheer. Dit is een belangrijk document.’ Govaert geeft het papier aan
Walther.
Die vouwt het open op de tafel en begint het te bestuderen. Zijn moeder kijkt over zijn
schouder mee, al heeft ze nooit leren lezen. Walther kan maar met moeite de woorden
ontcijferen. Had hij maar wat beter opgelet op de kloosterschool waar hij elke dag met zijn
broer naartoe gaat.
‘Wat staat er?’ vraagt Maria ongerust.
‘Dat heb ik toch verteld,’ zegt Govaert triomfantelijk. ‘Het staat op papier, dus is het waar!’
Het zweet breekt Walther uit. Zelfs als hij de woorden in zinnen omsmeedt, begrijpt hij maar
de helft. Hij probeert tijd te winnen. ‘Laat me even,’ snauwt hij.
Er hangt een dreigende stilte in de zaal, totdat de deur openvliegt. Oom Antonius staat op de
drempel, met Mathijs achter zich. De slimme jongen was nadat hij Walther geroepen had
doorgerend naar het klooster aan de andere kant van het dorp, waar zijn oom monnik is.
Antonius’ gezicht verradt dat hij woedend is. Dit is niet de eerste keer dat de Ravenburgers
zijn familie de voet dwars proberen te zetten. ‘Wat is hier aan de hand?’ buldert hij.

Maria legt vlug de situatie uit.

‘Bespottelijk,’ zegt Antonius. ‘Iedereen weet dat de molen op het landgoed van de Heidonk staat. Hoe is het in hemelsnaam mogelijk dat de Ravenburgers nooit eerder het eigendom hebben opgeëist?’

‘Omdat deze oorkonde pas gisteren ontdekt is,’ zegt Govaert.

‘Dat kan toch niet,’ beweert Antonius hoofdschuddend. ‘Laat zien dat ding!’

Govaert pakt de oorkonde onder Walthers neus vandaan en overhandigt hem zelfverzekerd aan Antonius. Hij is ervan overtuigd dat het document in alles lijkt op een echte hertogsoorkonde. De Greeff heeft goed werk geleverd.

Brommend leest Antonius de tekst en bestudeert het zegel van de hertog. Hij kan niet geloven dat dit echt is, maar hoe kan hij dat hardmaken? In het scriptorium van het klooster werkt hij wekelijks met oorkonden. Antonius kent als geen ander de waarde van dit document.

Hoofdschuddend kijkt hij zijn jonge neef aan. Zonder de inkomsten van de molen zal het moeilijk zijn om op de Heidonk te overleven. De heidegrond is te schraal om er een grote oogst van te halen.

Met een diepe zucht vouwt hij de oorkonde op en wil haar aan Govaert teruggeven. Dan gebeurt er iets vreselijks. Door het gewicht van het zegel scheurt het papier. Het fraaie hertogszegel breekt op de vloer in twee stukken.

Met grote ogen staart Govaert ernaar. ‘Uilskuiken, kijk nou wat je gedaan hebt!’

‘Denk maar niet dat de oorkonde hierdoor niet meer geldig is,’ schiet de kapelaan van Ravenburg zijn heer te hulp.

Antonius is eerst verbaasd, maar barst dan in lachen uit. ‘Ik zou maar een toontje lager zingen, Govaert van Ravenburg. Je bent een grote schurk, maar een nóg grotere domkop! Dacht je werkelijk dat je met dit vervalste vod onze familie kunt beroven? Wacht maar tot de rechter ziet wat je gedaan hebt!’

Govaert loopt rood aan. Hij is betrapt, maar probeert zich eruit te bluffen. ‘Zo’n belediging hoef ik niet te pikken! Accepteer nu maar jullie verlies, en dan praten we nergens meer over. Anders...’

‘Anders wat?’ vraagt Antonius. ‘Denkt u werkelijk dat u met deze vervalsing iemand kunt overtuigen?’

‘Een vervalsing?’ briest Govaert. ‘Bewijs dat maar eens!’

‘Dat is niet moeilijk, mijnheer. Ik liet me bijna in de luren leggen, omdat de vervalser een knap staaltje werk afgeleverd heeft. Maar hij heeft één belangrijk ding over het hoofd gezien: in de tijd van hertog Jan I werd er nog geen papier gebruikt!’ Hij steekt het bewijsstuk in zijn pij.

Gerard Sonnemans

Geschreven voor het educatieve project bij het Digitaal Oorkondenboek Noord-Brabant

Zie: <http://www.donb.nl/educatie/voortgezet-onderwijs>